

Поводом сиситија, односно фидитија, Аристотелова замерка састоји се у томе што се поменути обичаји не подмирују из државних средстава, као што је случај на Криту, тако да сасвим сиромашни људи не могу давати свој допринос заједничким обедима, а то је услов за учешће у вршењу грађанских права.

Аутор је лепо и прегледно изложио Аристотелова схватања у вези са недостацима спартанског државног уређења према идеалу који је он имао за најбољи облик државе. Али се он није упуштао у то откуда она потичу. А то је требало учинити, јер се баш ту тако изразито види Аристотелов класни став, став идеолога средњих робовласничких слојева атинске државе, као што рекох.

Б. Стевановић, Скопље.

H. KOLLER, *Die Mimesis in der Antike*. Nachahmung, Darstellung, Ausdruck. Bern, Francke, 1954, стр. 235.

Мада је овај рад објављен пре више година, ипак је потребно макар и сада тек упозорити на њ због изванредна значења теме коју обрађује за историју античке естетике и интерпретацију многих места из античке књижевности која су пресудно утицала на доцније схватање у европској књижевности. Књига је посвећена испитивању основа и извора теорије мимесе, при чему аутор долази до новог резултата да је мимеса технички термин и у тој својој најстаријој употреби везан је са игром и то оргијастичком игром и музиком (исп. *Нутт. in Apoll.* 163 и др.). Тај технички термин и нема првобитно значење „подражавања“ већ „претстављања“ и „израз“ (*Darstellung, Ausdruck*). Таква теорија музике и игре јавља се у Питагорејаца 5-ог века и у Дамона, те утиче на Горгiju, остале софисте и Демокрита, да би доцније у Платона била примењена и на поезију (*Rep.* III 392 и д.) па је постепено њено проширивање од мимесе игре преко мимесе језика довело и до измене њена значења у *Десетoj књизи Државе* Платонове где тек добива значење „подражавања“. Не треба истичати значај ових закључака уколико су поуздани за разумевање и превођење многих места у Платона и нарочито Аристотелове *Поеишке* у којој је, како је настојао да покаже Koller, термин *mimesis* употребљен у старијем свом значењу. Неки су преводиоци и испитивачи већ раније казивали да се Аристотелово „подражавања“, тј. термин *mimesis* има схватити много шире но што се то обично чини (нпр. X. С. Бучер, Џејн Харисон, у нас П. Поповић и М. Н. Ђурић, који Поповићев рад доноси у предговору трећег издања свога превода *Поетике*). Није, међутим, раније постојала таква студија о термину *mimesis* која би показивала да основно и првобитно значење тога термина уопште и није „подражавања“. Иако, према томе, Колерово откриће није потпуно неочекивано, оно је ипак ново, јер је радикално решење запажених тешкоћа при интерпретацији Аристотелова термина *mimesis*. То решење у двама деловима књиге, једном посвећеном изворима теорије (9—121) и другом систематском (125—209), добило је у многоме, ако не и у сваком детаљу и области, образложење и документацију. Ако је притом пишчева интерпретација на неком месту можда одвише понета новим открићем (исп. J. Tate, *The Class. Rev.* N. S. V 1955), то му се обзиром на значај тога открића не може замерити.

Главни резултат његова рада, међутим, тешко се може занемарити (исп. *Rev. Phil.* 29, 1955, 277, Louiss, *Class. Rev.* 5, 1955, 258 Tate, *Am. Journ. of Philol.* 26, 1955, 446 Hoerder, *Rev. d. ét. Gr.* 68, 1955 383 Irigoïn) и поред оштрог али усамљеног покушаја критике I. Verdenius-a (*Mnemosyne* S. IV Vol. X, 1957, 254).

М. Флашар, Београд.

LEIF BERGSON, *L'épithète ornementale dans Eschyle, Sophocle et Euripides*. Lund, Ohlsson 1956, стр. 213.

Рад L. Bergs-она попуњава једну знатну празнину у веома обимној литератури о језику и стилу трију великих трагичара у којој је досада недостајала модерна монографија којој би главни предмет испитивања била *epitheta o n a n t i a*. Ово је можда и тиме условљено што неки стручњаци и данас сматрају, како је то чинио већ Дионисије из Халикарнаса (*De comp. verb.* 22, 148—151), да

у трагичара таквих епитета заправо и нема. То је схватање заступао и Milman Parry. Како Leif Bergson овим својим радом у новој области наставља она испитивања која је за хомерске епове извршио Milman Parry у својој тези *L'épithète traditionnelle dans Homère* (Париз 1928), његовим теориским разматрањима нарочито даје печат расправљање са овим претходником. Писац с једне стране побија и одбацује схватање да се права epitheta ornantia у трагедији уопште не могу наћи, а са друге доноси и извесне модификације Parry-ева тумачена хомерске употребе тих епитета. Ово је залажење у област епа сасвим разумљиво и оправдано, будући да је еп место настанка и извор и за epitheton ornans какав се налази у трагичара и да само поређење с техником епског песника може да пружи податке о особености употребе ових епитета у трагедији. За такво се поређење ваљало прво расправити с тезама претходника.

Када L. Bergson сматра Parry-ево учење (по коме се стални епитети у хомерском епу употребљавају увек и искључиво према њиховој метричкој вредности, а никако и никада према смислу, па према томе претстављају увек само epitheta ornantia) одвише уским и једностраним, он то свакако чини с довољно разлога, мада се његове допуне и исправке односе уствари на прилично ограничен број случајева (в. стр. 43). Даље, он дели епитета у три категорије (стр. 17): такве који су неопходни за разумевање текста (épithète déterminative), такве који су додуше излишни, али ипак истичу извесну нијансу оправдану самим контекстом, те не служе само као украс (épithète qualificative или affective), и, најзад, такве „који немају апсолутно никакве везе с контекстом“ (épithète ornementale). За последња епитета даје он ову дефиницију: Un épitheton ornans est un adjectif qui n'ajoute au contenu d'une proposition aucune détermination intellectuelle, un adjectif dont la valeur affective même a disparu au point de ne plus servir soit à rendre le mot principal plus compréhensible dans le contexte, soit à éveiller un sentiment chez l'auditeur ou le lecteur, soit à contribuer à la formation d'une certaine *Stimmung* justifiée par le contexte (стр. 18).

Ова теориска питања чине неопходну основу његова испитивања и имају несумњиво своју вредност. Ипак, када писац почне да врши класификацију материјала на тој основи, па даје и статистичке податке према својој подели, често дође до израза и неизбежна ограниченост статистичког метода на пољу испитивања стила. Очигледно да тај недостатак осећа и сам писац, јер он поклања још многе странице питањима метода испитивања и разликовања појединих врста епитета. Али и поред значаја који има статистика и пипаво разликовање појединих класа епитета (које је много лакше поставити но разликовати), вредност овога рада пре свега је у одређивању стилске функције епитета у епу и трагедији, па, од случаја до случаја, у појединим деловима трагедије и код појединих њених писаца, и, најзад, у великом материјалу који је прегледно изложен и приступачан захваљујући детаљном индексу.

M. Флашар, Београд.

FRITZ SCHACHERMEYR, *Poseidon und die Entstehung des griechischen Götterglaubens*. Leo Lehnen Verlag, München 1950.

Чињеница да је аутор ове опширне монографије о Посејдону историчар објашњава у многоме њен садржај. Примењујући доследно историски метод Schachermeyr је изложио нову тезу о формирању лика једног од најзначајнијих богова хеленског пантеона и настанку хеленске религије уопште, трудећи се да усклади и повеже настајање религиозних идеја и претстава са специфичностима историског развоја у егејском свету између 2000 године и Хомера.

После сажетог прегледа главних историских догађаја у Егеји непосредно пре и у току насељавања индоевропских (Schachermeyr употребљава консеквентно термин „индогермански“!) племена на тле Хеладе и прегледа општих, добро познатих чињеница у вези с Посејдоновим култом и митом у у историском